

לב להבין

הבנה ועיון במקרא על סדר פרשת השבוע

לב הדברים – ביאורי מקראות

כחלק מפרשה זו - שיהיו לזכות לנח בעבור הקרבן שעתיד להביא מהם.

ויש בזה כדי לבאר כמה וכמה שינויים שמצינו בין ב' הפרשיות, כשהבולט שבהם הוא מה שבראשונה הוזכר רק שם 'אלוקים' ובפרשה השנייה כבר הוזכר שם הווייה - וסיבת הדבר היא כיוון שבפרשה הראשונה דיבר הכתוב מצד מידת הדין המבקשת לעשות כלה בעולם, אבל הפרשה הבאה לאחר מכן עניינה הנהגת הרחמים על נח בתוך מי המבול.

וַיִּרְאֵהוּ יְיָ אֶת הַנִּיחָח וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל לִבּוֹ לֹא אֶסְפָּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רָע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסְפָּה עוֹד לְהַבּוֹת אֶת כָּל חַי בָּאָשֶׁר עָשִׂיתִי:

פסוק זה מציב בפנינו תמיהה גדולה, שהרי כאן נכתב שכיוון שיצר לב האדם רע מנעוריו על כן לא יוסיף ה' להביא מבול לעולם. ולמרכה התמיהה, מסיבה זו עצמה הביא הקב"ה מבול לעולם, כמו שנכתב בסוף פרשת בראשית: "וַיֵּרָא יְיָ כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֵר מַחֲשַׁבֵּת לִבּוֹ רָע כָּל הַיּוֹם... וַיֹּאמֶר יְיָ אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמַתִּי כִּי עָשִׂיתִם". וכיצד סיבה אחת משמשת בתרי אנפי - גם שיבוטא מבול וגם שלא יוסיף לבוא עוד.

והנה כאשר נבוא לעמוד על החילוקים בין הפסוקים נמצא שחלוקים כב' דברים, בפסוק השני התחדש ב' דברים - א. נתחדש מה ש'יצר לב האדם רע מנעוריו'. ב. כאן נכתב 'לא אוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם'.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ: (ו, יג)

המעין בפרשה זו יראה שפרשת המבול וכניסת נח לתיבה נכפלת בתורה, חוזרת על עצמה בשלמותה, ללא כל צורך, לכאורה. תחילה נכתב - "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ", ואשר על כן נצטווה בעשיית התיבה, ופרשה זו נחתמת: "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֹּן עָשָׂה". ומיד פותחת התורה מחדש - "וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֲלֵ הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צָדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה", וחזר כל ציווי מעשה התיבה והכנסת כל חי לתוכה, עד שהתורה חותמת שוב: "וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְיָ".

והנה ב' סיבות היו להצלת נח ממי המבול - ראשית כי הוא היה יחידי היה צדיק לפני ה' בדורות ההם, וראוי היה שיינצל ממי המבול. ומלבד זאת שלחו ה' להיות זרע על כל הארץ להיות לפליטה גדולה ולהמשך קיום העולם לאחר המבול. והמתבונן יראה שאכן זהו עניינם של כ' הפרשיות שנשנו לנו כאן.

הפרשה הראשונה יסודה מדין הצלת העולם - ועל כן היא פותחת "קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ", ועל כן נצטווה נח להכין התיבה כדי להיות להצלה ולקיום לעולם. והפרשה השנייה בה נאמר "בֹּא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֲלֵ הַתֵּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צָדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה", גדרה של פרשה זו היא מה שזכה נח להינצל מחמת שהתהלך בתמימות אחר האלוקים. ועל כן הציווי להכניס מהבהמה הטהורה ומהעוף הטהור שבעה שבעה בא

של נח, ועל כן אמר ה' שלא יוסיף לקלל את האדמה, והפרשה השנייה עניינה הברית ששם ה' בינו לכל באי עולם שלא יוסיף להשחית עוד את מעשיו.

כָּל רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָהּ כִּי־רָק עֲשֹׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת פֹּלִי: (ט, ג)

לאדם הראשון ניתן רק את פרי העץ ואת כל ירק עשב ואת כל פרי העץ לאכלה, ואילו כאן נוסף והותר לנח ולבניו גם לשחוט בהמה וחיה ולאכלם, כמש"נ יש להבין מפני מה באמת הותרה אכילת הבשר לנח ובניו.

וממה שאמר הכתוב "כִּי־רָק עֲשֹׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת פֹּלִי", נוכל להבין את סיבת הדברים - כשם שאדם הראשון תפקידו היה לעבוד את האדמה ולקיים את העולם ועל כן הותר באכילת הצומח מן הארץ, מחמת שהוא הגורם לקיומו, כך גם נח ובניו כיוון שבמעשיהם הצילו ובנו את כל העולם, ואם כן כל קיומם הוא רק בזכותו, ועל כן הותרו להם כל חית הארץ לאכלה כירק עשב לאדם הראשון (וע"ע משנ"ת בזה בהרחבה לקמן בס"ד).

ובזה נבין - שהרי המבול בא לעולם על ידי כך שהשחית כל בשר דרכו על הארץ- וכיוון שבמעשי האדם תלויה הבריאה כולה, אחר שעיוות והשחית האדם את דרכו גרם בכך שכל הארץ כולה נתקלקלה והושחתה, וכמו שדרשו על זה חז"ל שאפילו החיות והבהמות השחיתו דרכם על הארץ מחמת מעשי האדם, ועל כן איבד העולם את זכות קיומו.

ומה שהתחדש כאן הוא שיצר לב האדם רע מנעוריו, ואין כאן קלקול ועיוות בצורתו, אלא כך הוא בטבעו משננער לצאת לאוויר העולם, ועל כן אין במעשיו כדי לעוות ולקלקל את הבריאה.

וְאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת זִרְעֵכֶם אֶחְרִיכֶם: (ט, ט)

המתבונן יראה שפרשת הבטחת הקב"ה שלא יבוא מבול לעולם נשנתה בכתוב ב' פעמים. והטעם הוא כמו שנתבאר למעלה דשני גדרים באו בהצלת העולם ע"י נח ובניו - גם בזכות צדקו של נח, וגם מחמת הצלת העולם.

ועל כן הפרשה הראשונה גדרה היא מצד "וירח ה' את ריח הניחוח" דהיינו קיום העולם שהובטח בזכות מעשיו

לב לדעת - ענין בפרשה

הקשת בענן - כהנהגת קיום העולם לאחר המבול

אין ספק המאורע הכביר ביותר שאירע בעולמנו היה המבול שבו החריב הקב"ה את כל עולמו אשר ברא, ויימח את כל היקום אשר עשה, ויישאר אך נח וכל אשר עמו בתיבה - לפליטה ולשארית. ומיני אז לא נהיה כדבר הזה ולא נשמע כמוהו, ולא מחמת שלא הוסיפו בני האדם להשחית לפניו אלא מפני שנשבע ה' מיד לאחר המבול שלא יוסיף עוד להכות את האדמה בעבור האדם. והשאלה מתבקשת מאליה - אם אכן הכרחי היה להביא מבול לעולם, מי יאמר לן שהעולם לא יגיע שוב פעם לאותו מצב שאין מנוס מלהחריבו. ואם נאמר שנשבע ה' שגם בכוה מצב לא יבוא עוד מבול - נמצא מידת הדין לוקה בחסר, באשר א-ל אמונה מנוע כביכול מלקיים את הצדק בעולם.

והנה נקודת המפנה שגרמה לכך שנשבע הקב"ה שלא יוסיף עוד להכות את האדמה היא קרבנו של נח. וצריכים אנו להבין מה הוא שגרם לשינוי באותו המזבח שהקריב עליו נח את הקרבנות שלאחר המבול. זאת ועוד, שמיד לאחר הבטחתו שלא להביא מבול אמר ה' "עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקֶזֶז וְחֹרֶף יִוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ", וצריכים אנו להבין מה בין זה לכך שלא יבוא עוד מבול לעולם.

המבול שבא לעולם היה אחר שקץ כל בשר בא לפני ה' - שכבר העולם לא יכול היה להמשיך להתקיים בצורתו הנוכחית. באו מי המבול כדי להחריב את העולם ולבנותו מחדש. מצורת בניית העולם שלאחר המבול יכולים אנו ללמוד על מה שהיה חסר קודם לכן ומה השתנה לאחר המבול.

העולם שנברא לאחר המבול שונה היה בתכלית מהעולם שהונח האדם ביום השישי לבריאה. אם בתחילה קיבל את הכול מן המוכן - ניטע בעבורו גן בעדן מקדם ומלאכים היו צולים לו בשר ומסננים לו יין, הרי שבעולם אחרי המבול נדרש האדם לעמול על בנייתו - וכל קיומו כל כולו היה תלוי בידי מעשי האדם.

בראשית העולם היה קיים רק בזכות חסדי האלוקים, כמעט ללא מעשי בני האדם. גם לאחר שגורש האדם מגן עדן ונתקלל 'בזיעת אפיך תאכל לחם', ומובא בחז"ל שהיו בני האדם זורעים אחת לארבעים שנה וקוצרים ללא טורח, והיו גיבורים וחזקים עד למאוד. אבל בני האדם ניצלו זאת כדי לעבור על רצון האלוקים - וכמו שאנו מוצאים בגמ' - אנשי דור המבול לא נתגאו אלא מחמת רוב טובה שהיה להם.

מבין כל חטאיהם של בני דור המבול לא נחתם דינם אלא על הגזל, כמו שאמר הכתוב "קץ כל בשר בא לפני פי מלאך הארץ חמס מפניהם". זהו היה מהות חטאם - שחיו בעולמו של הקב"ה וניצלו זאת להנאתם ולטובתם. ועל כן קץ כל בשר הא לפני הקב"ה - כיוון שלעולם לא ייתכן קיום בצורה שכזו, אלא צריך היה להחריב את העולם ולבנותו מחדש.

כעת הוכח שהאדם אינו ראוי להמשיך להתקיים בצורה כזו - באשר יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום - כל עוד הוא מקבל הכול מהקב"ה הוא נדרש לעמוד בדרגה הרוחנית המתאימה - כאשר הנהגת ה' על העולם גלויה וברורה כל כך, קרבה זו מחייבת את האנשים לנהוג בהתאם לכך.

לפי חשבון השנים העולה מהפסוקים נח היה הראשון שנולד לאחר מותו של אדם הראשון. ואכן הוא סימל מפנה בחיי העולם. מצינו שנתכנה נח - 'איש האדמה' במשמעות של אדון ובעלי האדמה, ונקרא כך כיון שבזכות מעשיו התקיים העולם. בניגוד לאדם הראשון - שקיבל הכול מן המוכן, על נח הוטל לדאוג בעצמו לקיום העולם.

נקודת השינוי בעולם החדש הייתה שאם קודם המבול האדם חי כביכול בעולמו של הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה הארץ ניתנה לבני אדם והם במעשיהם - מכניסים כביכול את האלוקים לעולם. העולם בצורתו המחודשת נבנה רק בזכות קרבנו של נח שהיה לריח וניחוח ובכך סימל את תחילת התקופה השנייה בחיי העולם - שכל קיומו הפיזי והרוחני של העולם יהיה תלוי אך ורק במעשי בני האדם.

ועל כן כחלק מהבטחת הקב"ה לקיום המחודש בעולם נאמר "עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחרף ויום וליילה לא ישבתו" - קיומו של העולם נמסר בידי בני האדם, והם מחויבים לעמול ללא הרף על תיקונו וקיומו, כמו שדרשו חז"ל מ'לא ישבתו' - בן נח ששבת חייב מיתה, כיוון שחייב לעסוק בתיקון וקיום העולם כל ימי חייו. ורק לבני ישראל נאמר 'ששת ימים תעשה מלאכה' - וביום השביעי ניתנה להם יום מנוחתו של הקב"ה.

ולכן אנו מוצאים שהותרה שחיטת ואכילת הבשר לנח ובניו. לאדם הראשון שקיבל הכול מן המוכן - לא היה שייכות ובעלות על הבריאה, אבל נח ובניו, שבמעשיהם ובעבודתם גרמו לקיום העולם - היו גם זכאים בשחיטת ובאכילת הבשר.

וכזה נבין גם את עניינה של הקשת אשר שם ה' בענן כאות ברית בינו לכל באי עולם - הקב"ה הסתיר כביכול את הנהגתו ומסר את עולמו לידי האדם, למען יוכלו להמשיך ולהתקיים לפניו. 'והיה בענני ענן על הארץ' - בכל פעם אשר נדמה כי השגחת ה' על הארץ הולכת ומסתתרת בענן המקרים - 'ונראתה הקשת בענן' - דווקא אז בא אות הברית אשר שם ה' בתוך הענן ומגלה על הנהגת ה' עם כל באי עולם. ויש בכך אות וסמל לאותו העניין - באשר הענן שבמהותו הסתר וערפל של אור השמש - כך גם אור הקשת שמשתקפת דרכו מבטאת את החסד שעשה ה' בכך שהסתיר את הנהגתו מעל בני העולם.

להערות והארות ולקבלת הגיליון ניתן לשלוח הודעה לכתובת: levleovin@gmail.com